

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

LG0

✓ 1087

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԵՐ

ՀԱՄԱՌՈՍ ԳՆԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ման Բ.

Դաս Ը.

Հրեշտակէ աւետիս տալը Մարիամ
կուսին:

Հերովէիս թողաւորութեան և Հոովմնցեաց
Օգոստոս Կոյսերի ժամանակը, Հրեատանի Նա-
զարէթ անուհով պատիկ քաղարի մէջ. մէկ աղջիկ
կար՝ անունը Մարիամ. որ մտքումը զբաժ ունէր
կոյս մնալու. թէպէտ նշանած էր սուրբ Յովսէփաց
հետ, որ էր ցեղից էր. և երկուսն էլ Յուդայե
աղջից և Դաւիթ մարդարէի ցեղիցն էին:

Եկաւ Գաբրիէլ Հրեշտակապետը Լամուց
և աւետիս տաւ Մարիամ կուին, թէ հոգւով
սրբով պիտի յղանայ, և Քնի մոցր պէտք է լինի:
Մարիամը երբոր խնայաւ թէ միշտ կոյս պիտի
մնայ և Հոգւցն սրբայ զօրութեամբ է՝ յանձն
առաւ: Ին ժամանակը Արլին Լստուծոյ, Բանն

որ 'ի սկզբանէ առ Աստուած էր, և իր Հօր պէս հաւասար Աստուած էր՝ մարմին առաւ Սարիամ սուրբ կուսից . այսինքն մեզ պէս մարդ դառաւ մարմին և հողի առաւ նրա արդանդի մէջ :

Դաս Բ.

Քրիստոսի ծնունդը :

Օգոստոս կոյսրը հրաման տուաւ որ աշխարհազիր անեն, այսինքն ամէնի անունը զրեն, որոնք իր իշխանութեան տակն էին : Յովսէփ Բեթղեհեմացի լինելով՝ վեր առաւ Սարիամին իր հետ և զնաց Բեթղեհեմ, որ իրն անունն էլ զրել տայ . շատ բազմութեան պատճառաւ հարկ էլաւ որ մէկ զոմի մէջ բնակի, որ տեղ էլ որ ծնաւ Յիսուս . և ութերորդ օրը թլլայաւեցաւ, և անունը դրին Յիսուս, որ կ'ըշանակի Փրկիչ :

Դաս Գ.

Երեք մտեր :

Փորը ժամանականից յետոյ երեք մտեր՝ այսինքն երեք խնաստան մարդիկ եկան արեւելքից Յիսուսին երկրպագութի տալու, և ոսկի, կնդրուկ և զմուսս ընծոյ բերին : Երբոր սրանք ասացին թէ եկանք Հրէից թագաւորին երկրպագութիւն տալու՝ Հերովթանախանն լով հոպէս շինթեցաւ, որ կտարել առաւ Բեղղեհեմի և նրա սահմանի մէջ էլամ բոլոր պատիկ տղերքին : Բայց Յովսէփ

Յսին իր մօր հետ վախորուց Եզրիպոս, և հետեղ մնացին մինչև որ Հերովթէս մեռաւ : Յետոյ զնային Կազարէթ քաղաքը, և հետեղ մնաց Յիսուս մինչև երեսուն տարեկան հասնելը :

Հարցեր :

Յսի մոյրը ո՞վ էր : Ո՞ր ազգից կամ ո՞ր յեղկից էր : Ո՞ւմ դուստրն էր : Ո՞ւմ հետ էր նշանած : Կոյս Սարիամ ումի՞ց իմացաւ թէ Քսի մոյր պիտի լինի : Ի՞նչպէս էլաւ որ յանձն առաւ : Բանն որ ասացիր ո՞վ է : Բանն մարմին եղև ասելը ի՞նչ ասել է : Ո՞ւր ծնաւ Փրկիչը : Յս ասելը ի՞նչ ասել է : Հեթանոսների միջից Քսին առաջ երկրպագութիւն տուող ո՞վքեր էլան : Ի՞նչ ժամանակը ի՞նչ արաւ Հերովթէս : Յսին էլ բան չ'արա՞ւ : Յս ի՞նչպէս անցկացրուց իր կեանքը :

Դաս Դ.

Սուրբ Յովհաննէս մկրտիչը :

Յիսուսի ծնունդից յետոյ երեսներորդ տարուց վերջին, Աստուած ուղարկեց մէկ մեծ մարգարէ, որ էր որդի Օւքարիայ քահանայի և Եղիսարէթի, և ազգական էր Սարիամ կուսին : Ետ անապատի մէջ խիստ ձգնութիւնով էր ապրում հին մարգարէներից ասելի, և յրգօրում էր ամե-

ինն որ սարգիստին, և ստում էր թէ՛ երկնից
արքայութիւնը մտակացել է :

Մկրտում էր Յորդանան գետի մէջ նրանց՝
որոնք որ նրա քարոզութիւնով դառնում էին
դէպ ՚ի ՄՃ : Հրէայքը կարծեցին թէ սա է
Մեսիայն, բայց ինքն սասց թէ Մեսիայն չ'եմ, այլ
նրա կարայեա (սուջուց եկողն եմ) . որ նրա
ձանադարհը պատրաստեմ ինչպէս մարդտէքանել
են :

Յիսուս եկաւ Յովհաննէսից մկրտուաւ, և
հասուրով սրբեց ջուրը, տալով զօրութիւն ջնջե-
լու մեղքը սուրբ մկրտութեամբ : Սուրբ Յով-
հաննէս վկայեց թէ՛ տեսի Հոգին սուրբ, որ
աղանց կերպարանքով վեր եկաւ Յիսուսի վոց .
և ձայն ելաւ երկնից թէ՛ Սա է դասն Մատուց՝
որ աշխարհքիս մեղքը կ'առնայ : Մովսէս օրհնքը
աւաւ, բայց շորհքը և ճշմարտութիւնը միշտ
Յիսուսը կուց :

Հարցեր :

Յովհաննէս ո՞ւմ որդի էր : Ո՞ւր էր բնակ-
ւում : Մարդտէք նրա համար ի՞նչ սասցին :
Ի՞նչ տակ է կարայեա : Ի՞նչ էր քարոզում
Յովհաննէս մկրտելը : Ըտաշխարհութիւն ի՞նչ էր
ստում : Ենն էլ մկրտե՞ց : Երբոր Ես մկրտե-
ցաւ ի՞նչ ելաւ : Յովհաննէս ի՞նչ վկայեց Ես
համար, և երկնից ի՞նչ ձայն ելաւ :

Դաս Ե .

Ընտրելոց կոչումը :

Բն Տէրն մեր մկրտելուց յետոյ, Հոգւով սքով
գնաց անապատ, ուր քառասուն օր ծում
մնաց, և ստամեն շատ կերպով փորձեց նրան,
յետոյ յետ եկաւ Ես և գնաց Վալիլից և Վին-
նեաթելթի սրտիկ ծովի եզերքը (կասնիքը) ման
դարով՝ կանչեց Մորէասին և Մմննին, որ երկու
եղբայր էին . և Օ. երեկեաց երկու որդւոց Յա-
կովբոսին և Յովհաննէսին, որ իրան աշակերտին .
և էս չորսն էլ ձկնորս էին : Սրանցից յետոյ կան-
չեց Մատթէոսին, որ մաքսաւոր էր : Սրանք ամեն-
քը թողին իրանց ամէն բանը և գնացին Քնի հետ :

Ես աշակերտներն միջից տամեկիւսը ընտրեց՝
և անունները դրաւ առաքեալ, էն պատճառի որ
ուղարկէր նրանց որ քարոզեն իր վերջ տակտուէրը :

Ընտրելոց անւանքը սրանք են : ա. Մմնն
Պետրոս . բ. Մորէաս Պետրոսի եղբայրը . գ.
Յակովբոս . դ. Յովհաննէս, որ այս երկուսն էլ
եղբայրք էին . է. Փիլիպպոս . զ. Բարդուղիմէոս .
է. Մատթէոս . ը. Թովմաս . թ. Յակովբոս Արիւսի
որդին . ի. Յուդայ, որ Յակովբոսի եղբայրն էր :
ժա. Միմն Կանանացի . իբ. Յուդայ Իսկարիօտա-
յի, որ Եսն մասնեց :

Հարցեր :

Ես մկրտելուց յետոյ ո՞ւր գնաց, և ի՞նչ
սրաւ : Ի՞նչ աշակերտներն ի՞նչ պէտէս կանչեց : Ընտ-

կերտ ասեւ ի՞նչ է: Առաքեալ բառը ի՞նչ ասեւ է: Քանի՞ առաքեալ ընտրեց Յիսուս:

Դաս . Թ .

Քրիստոսի քարոզութիւնը:

Յս քաղաքներ և դեղեր մանդարով՝ քարոզում էր ամենին երկնից արքայութիւնը, և էս էր նրա աւերակքը, թէ եկեւ հասեւ է ժամանակը որ ամեն մարդիկ Ա՛ճ ճանաչեն. և ինքն է Մեխայն կամ Քա՛ր. որոյ փափագում էին նահապետները, և մարգարէքն էլ առաջուց պատմել էին, թէ՛ Որդին Աստուծոյ պիտի գայ՝ որ աշխարհքս փրկի. և որոնք որ նրան հաւատան և ապաշխարեն, իրանց մեղացը թողութիւն կըստանան, և վերջն էլ յաւիտենական կեանքը կըժառանգեն:

Նա ինքը ամեն բանը Աստուծոյ էր խօսում, և շատ հրաշքներ էլ արաւ. ամեն տեսակ հիւանդութիւններ մէկ վայրկեանի մէջ բժշկելով: Եւ իրա վարքն էլ ամեն առաքինութեանց օրինակ էր, սրտով հեզ և խոնարհ էր, աղքատութիւնից և ուրիշ տեսակ մարդկերանցից քաշած նեղութիւնները՝ աչքին չէր երևում. զղջացած մեղաւորների վրայ շատ խնամք ունէր. և անզեղծներին հողւով հետեւից էր ընկնում շահելու համար:

Իր ամեն դորձքերի մէջ, ուրիշ բանի չէր մտիկ տալիս՝ բոց միայն Հօր Աստուծոյ փառքն

էր ուզում. շատ անգամ բոլոր ղիշերը աղօթքով էր անցկացնում: Նա ինքն սովորացուց աշակերտներին էս աղօթքը՝ „Հայր մեր որ յերկինս ես“:

Հարցեր:

Յիսուս ի՞նչպէս անցկացրուց իր կեանքը: Աւետարան ի՞նչ ասեւ է: Ի՞նչ է երկնից արքայութիւնը: Ի՞նչ համար ի՞նչ էր ասում Քա՛ր, ի՞նչ էր քարոզում: Ինչի՞ հմբ պիտի ապաշխարեն: Ի՞նչ հրաշքներ էր գործում: Ո՞ր առաքինուհոց օրինակ ցոյց տւաւ: Ի՞նչ մտքով էր անում: Աղօթք էլ անում է՞ր թէ ո՛չ: Մեղ ի՞նչ աղօթք սովորացրուց:

Յիսուսի հրաշագործութիւնները:

Վանա Գալիլիացոյ քաղաքումը՝ երբոր Յս իր մօր հետ միասին հարսանիքումը նստած էին, ուրախութեան ժամանակը զինին պակսեցաւ: Ա՛ճաւայրը յայանեց Յսին, թէ գինի ոչ ունին: Յս պատասխան տւաւ „կին գաւ, զի՞ կոց իմ և քո, չեւ է հասեալ ժամանակ իմ“: Բայց Յս մօր խօսքը պատուելաւ համար՝ հրամայեց ծառայից՝ որ դատարկ թակցիները (փարչերը) լրջինն ջրով, յետոյ տեսան որ այն ջուրը անոյշ զինի է փոխուել:

Գաղիլեացունք մէկ իշխանի որդի հիւանդ էր, նրա հայրը եկաւ Յսի մօտ և աղաչում էր նրան որ գնայ Կափառնաում և բժշկի նրա որդուն, որ մերձ 'ի մահ հիւանդ էր: Յս ասաց նրան՝ „գնա՛ ընդ որդին կենդանի է“: Իսկ հաւատաց և գնաց: Դեռ տուն չըհասած, ծառաները ճանապարհին առաջ եկան և աչքալոյս արին թէ՛ „քո որդին ողջ է“: Հարցրուց ծառաներին „ե՞րբ թողաւ ջերմը (տաքութիւնը)“, նորա ասացին „երեկ եօթներորդ ժամուն“: Հէնց էն ժամուն էր բժշկեւ, որ ժամուն ասաց Յս թէ՛ քո որդին կենդանի է: Ասան որդ և հաւատաց ինքն և ամ տուն իւր: Արանից յետոյ Յս գնաց Կափառնաում և քարոզեց հետեղ, և շատ հիւանդներ և զիւահարներ բժշկեց:

Մէկ անգամ Յս Գերնեսարեթի ծովազերքունք տեսաւ երկու դատարկ նաւեր, որոնք Արմին Գիտրոսի և Յակովբոսի և Յովհաննու Օրբեթեաց որդւոյն էին. և հետեղ շատ ժողովուրդ լինելու պատճառաւ՝ մտաւ Գիտրոսի նաւը և քարոզում էր ժողովրդոյ: Յետոյ ասաց Արմին Գիտրոսին, գնա՛ փոքր առաջ և գձիր ուռկանը (զամբը), նա պատասխան տաւ „խորհարարտ ողջ զիշերս աշխատ եղաք և կորաք ոչինչ“, և երբ որ գձեցին ուռկանը,

ձկանց շատութիւնից պատուում էր ուռկանը (թորը), մինչև որ օգնութիւն հասաւ միւս նաւը, և երկու նաւերն էլ ձկներով հնպէս լքցւեցան, որ համարեալ թէ ընկղմւում էին (բաթմիշ էին ըլում): Գիտրոսը և միւսները էս տեսնելով՝ վախեցան: Յս սիրտ տաւ, և ասաց. „սցուհետե մարդիկ կ'որսաք“: Նորա էլ թողին ամենը և գնացին Յիսուսի հետ:

Երբ Յս Գաղիլեայի ծովից՝ Գերզեսացոց երկիրն էր գնում, սկսաւ նաւել մեջ քնել: Յանկարծ սաստիկ կատղեցան ծովի ալիքը (տաղաները) և ալեկոծութիւն էլաւ. աշակերտները վախեցան և զարթայրին Յսին ասելով՝ „խորհարարտ, ազատիր մեզ“: Յս ասաց նրանց „Թերահաւատներ, ինչի՞ էք վախեցում“: Յետոյ հրամայեց ծովին և դադարեցրուց ծովի կատղած ալիքը: Իս տեսնելով աշակերտները զարմանում էին և ասում. „ո՛վ է սա, որ ծովն էլ հնազանդւում է սրան“:

Յայրոս Հրեից իշխանը եկաւ Յսի մօտ և աղաչում էր, որ գնայ և բժշկի նրա միակ տանկերկու տարեկան աղջկան՝ որ մերձ 'ի մահ էր: Յս որ ճանապարհ ընկաւ, գնալու ժամանակը մէկ

տեսնուիս կին, որ տասներկու տարի ողջ կայրք
 բժշկներէ վրայ էր ծախս արել և օգուտ չէր բ-
 րացիլ, եկաւ թաղոնն Յիսուսի փեշին դիպաւ և
 խօսցին բժշկեցաւ: Յիսուսը հարցրուց թէ ո՞վ
 դիպաւ շորիս: կինը Յոս տոբրը ընկաւ և ամենը
 պատմեց, Յիսուսն էլ սիրտ տալով նրան ճամփու
 դձեց: Յայրոսի անկց մարդիկ եկան հետեղ և
 ասացին թէ՛ աղջկիդ մեռաւ, էլ մի՛ աշխատել
 տար վարդապետին: Յիսուս ասաց Յայրոսին, ո՞ր
 մի՛ վախճանար, այլ միայն հաւատա՛ւ: Երբ որ տուն
 հասան՝ սուղը և լացը որ ածաւ, ասաց Յոս,
 ,,ինչե՞ կ.ք շիտթուել, եր աղջկիդ մեռած չէ,
 այլ ընած է՞: Յետոյ Յոս վեր առաւ իր հետ երեք
 աշակերտ և հիւանդի ծնողայր. գնաց աղջկայ
 ձեռքից բռնեց և ասաց ,,ի՛ն՛ր կաց՞: խօսցին աղ-
 ջկիդ վերկացաւ: Յիսուս հրամայեց նրա ծնողայր
 որ հայ ասն ուտելու:

Օտակի ասնին Յոս Երուսաղէմ գնաց, էն տեղ
 Պրոտրատիէ տաղանի մօտ շատ հիւանդներ էին
 մնում, որ տարին միանգամ Ըստուծոյ հրեշտակը
 երկնքից վեր էր դալիս, և ջուրը խառնում, և
 ջուրը խառնելուց ով որ ամենից առաջ մէջն էր
 ընկնում, խօսցին բժշկում էր:

Նրանց մէջ մէկ անդամուրցած կար՝ որ երեսուն ութ
 տարի մնացիլ էր հնտեղ, և հրեշտակը որ ջուրը

խառնում էր՝ ոչ որ չ՝ուներ որ աստղանի մեջ
 գձեր, որոյ պատճառաւ պիտան տարի մնացիլ էր
 հնտեղ: Յիսուս ասաց նրան՝ կամենում էս որ
 բժշկես: կամենում եմ, բայց ոչ որ չ՝ունիս, որ
 ջուրը խառնելու ժամանակը՝ ամենից առաջ ինձ
 գձի նրա մէջ: Յոս ասաց նրան ,,ի՛ն՛ր կաց, մահիճդ
 վեր սաւ և գնա՞: Եւ խօսցին ողջացաւ և վեր առաւ
 իրա մահիճը՝ և շրջում էր. և էն օրն էլ շարաթ
 էր: Հրեայք սկսան արանջալ հատուր համար՝ և
 հարցնում էին՝ ո՞վ է նա, որ բժշկեց քեզ:
 բայց նա չէր խմնում թէ ո՞վ է: Յետոյ տա-
 ճարի մէջ Յոս պատահեցաւ և ասաց ,,երթ մի՛ ևս
 մեղանչեր՝ զի մի՛ ևս չար լինիցի քեզ՞:

Մէկ անգամ Յոս գնաց Վափառնաում, ինչ
 տեղ որ հարիւրապետի ծառայն հիւանդ էր մերձ
 ՚ի մահ: Հարիւրապետը մարդ ուղարկեց՝ և աղա-
 չում էր, որ գնաց իր տուն և բժշկի ծառային:

Յոս դժարով նրա վրոյ գնաց. բայց հարիւ-
 րապետը կրկին մարդ ուղարկեց, որ թող չճախա-
 ւի չճայ. և երբ մօտեցաւ նրա ասնը՝ հարիւրա-
 պետը ինքը առաջ դուրս եկաւ և ասաց. Տէր
 չ՛իմ բաւական, եթէ ընդ հարկաւ խնով մտանի-
 ցես. ողլ ասն բռնիւ, զի բժշկեցի մանուկս իմ:

Յոս դարձաւ դեպ ՚ի ժողովուրդը և ասաց,
 ,,ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, որ խորցելի մէջ այս-

չափ հաւատ չ'դուայ . յետոյ հարկ լսակալին ասայ .
 „դնս ինչպէս որ հաւատայիր՝ հնպէս լինի“ . և
 բժշկեցաւ մանուկն :

Երբոր Յս աշակերտներով Նոյնն քաղաքն
 էր գնում, տեսաւ որ քաղաքի դրան մօտ մէկ այրի
 կնոջ միտի որդին մեռել է, և տանում են թա-
 դելու : Յսի դուժը շարժեցաւ, գնաց դագաղի
 մօտ և ասայ մեռելին „որդեակ, վե՛ր կայ“ . խեղցն
 մեռելը վեր կացաւ նստաւ և սկսեց խօսիլ :

Յս գտե՛ր որ Հերովդէս պտռում է իրան,
 գնաց նաւով Բեթսայիդաց, և շատ ժողովուրդ
 էլ նրա հետեւի գնային, նստաւ Յս մէկ անապատ
 տեղ լեռան վրայ՝ քարոզում էր և բժշկում հի-
 ւանդներին : Երբոր երեւոյ էլաւ, աշակերտները
 տասային Յսին, որ հրաման տայ ժողովրդոց, գնան
 հայ ուտեն : Յիսուս հրամայեց „դուք տուք դոյս
 ուտել“ . աշակերտները ասային՝ հինգ հայ և եր-
 կու ձուկն աւել չ'ունինք, ո՞ւմ կըբաւականանայ
 Յիսուս հրամայեց որ կարգ կարգ նստայնեն խոտի
 վրայ, և են հինգ հայը և երկու ձուկը օրհնեց
 Յիսուս, և հրամայեց բաժանել . կերան կշտայան
 հինգ հազար հոգի, և տասներկու սակառի (բլծոց)
 կտարտանք ժողովեցին : Եւ տեսնելով ժողովուրդը
 կամեցան որ իրանց վրայ թաղաւոր կ'որդեն :

Եւ հրաշքից յետոյ ժողովուրդին արձակեց և
 ինքն գնաց նստաւ լեռան վրայ, և աշակերտներին
 պատիրեց որ նրանք նաւով գնան, և ինքն էլ
 հետեւի կ'հասնի նրանց : Երբոր կէս ճանապարհին
 հասան՝ օրը մ'թնայաւ, և ծովը սկսաւ արկածիլ .
 ահը պատեց սրանց, մէկ էլ յանկարծ տեսան որ
 ծովի վրայ մէկը դարև է, սկսան ձէն տալ . Յս
 ասայ նրանց „մի՛ վախենաք, ես եմ“ . Պետրոսը ա-
 սայ Տէր՝ եթէ դու ես, հրաման տուր, որ ես
 էլ քեզ մօտ գամ : Յս հրաման տաւ, և երբոր
 նաւից դուս եկաւ և գնում էր՝ սկսաւ ընկղմիլ
 Պետրոսը, և Յսից օգնութիւն ինդրեց . Յս էլ
 ձեռքից բռնեց և ասայ՝ „թե՛րահաւատ, ինչի՞
 երկմտեցար“ : Յետոյ ինքն որ նաւը մտաւ, խեղցն
 հանդարտեցաւ ծովը՝ և իրանք էլ հասան ցամաքը :

Միւսանգամ անապատումը երեք օր քարո-
 զելուց յետոյ՝ եօթն հայով և քիչ ձկնով՝ չորս
 հազար հոգի կշտայուց, և եօթն զամբիւլ (զամբիլ)
 կտարտանք աւելցաւ :

Երբոր Յս Գալիլիայի և Սամարիայի միջեց
 անց էր կենում, տասն բորոտ հեռուից սկսեցին
 ձէն տալ „Յս ողորմեան մեզ“ : Եւ նա ասայ՝
 „գնացէք և ձեր անձը քահանային ցոյց տւէք“ .
 և նրանք էլ բժշկեաւ գնացին : Արանցից մէկը, որ
 Սամարացի էր, եկաւ Յիսուսից շնորհակալ էլաւ :

Յիսուս քորմանայով հարցրուց „ո՞չ եթէ տասն էիք . ո՞ւր են ինտերն, որ չեկան Աստուծոն փառք տարւ : Յետոյ ասաց Սամարացւոյն „հաւատք քո կեցուցին զքեզ , երթ 'ի խաղաղութիւն“ :

Մէկ շաբաթ օր Երուսաղէմի ճանապարհին մէկ կոյր մուրացկան (աղքատ) հանդիպեցաւ , աշակերտները հարցրին Յիսուսին , ո՞ւր մեզ է սրա կուրութիւնը , իրանը՝ թէ իրա ճողոպը : Յիսուս պատասխան տաւ „ոչ իրանը , և ոչ իր ճողոպը“ : Յետոյ Յիսուս թքեց դեմին՝ կաւ արաւ և ձեփեց կուրի աչքին , և հրամայեց որ դնայ լուացի Սերովմայ տապանումը . դնաց ինչպէս որ հրամայեց , և բժշկեցաւ կուրի աչքերը : Երա ճանապարհը տեսնելով զարմանում էին , արգիօք նա չէ՞ են կոյրը : Փարիսեցիքը որ խնայան շաբաթ օրն է բժշկել , սկսեցին կուրին ասել թէ՛ նա մեղաւոր մարդ է . կոյրը ասաց՝ մեղաւոր լինեն չ՛զիտեմ , բայց միայն զիտեմ որ կոյր էի , և այժմ տեսնում եմ . և թէ Աճանից չըլինէր , նա չէր կարող 'ի ճնէ կուրին բժշկել : Փարիսեցիքն նրա վրա բարկացան և դուս դձեցին : Յետոյ Յիսուս նրան պատահեցաւ և իրա Արդի Աստուծոյ լինիլը յայտնեց նրան . և նա երկրպագութի տաւ Յսին :

Երբոր Ղ ազարտը շատ հիւանդացաւ , նրա բուրբը Յիսուսին խնայ տւին : Յս երկու օր էլ ուշացաւ , յետոյ ասաց իրա աշակերտներին „գնանք հրէաստան , մեր բարեկամ Ղ ազարտը ննջեաց և զարթուցից զնա“ : Բայց նրանք չըհասկացան Յսի ասածը և սկսան զարմանալ . յետոյ Յս յայտնի ասաց նրանց , Ղ ազարտը մեռաւ , և ես ուրախ եմ որ էստուրով աւելի կըհաստատուի ձեր հաւատքը :

Եւ երբոր Բեթանիա հասաւ՝ Ղ ազարտը չորս օրաց մեռած էր և Թաղած : Ղ ազարտի քոյրը Մարթան որ լսեց Յիսուսի դալը , գնաց առաջ և ասաց՝ Տէր եթէ ասա եիր դիպեալ , ո՛չ էր մեռեալ եղբայրն իմ . բայց հաւատում եմ որ հիմա էլ թէ ուզես , կարող ես ողջայնել :

Յիսուս պատասխան տաւ „յարիցէ՛ եղբայրն քո“ : Մարթան խնայ տաւ Մարիամին Յսի դալը , Մարիամը խոյն եկաւ Յսի մօտ , նմանապէս և սգաւորները նրա հետ , կարծելով թէ զերեզմանն է գնում լաց ընելու : Մարիամը Յիսուսին որ տեսաւ մի և նոյն բանն ասաց , և մի և նոյն պատասխանը լսեց , ինչ որ իրա քոյր մարթան : Յս որ տեսաւ խիտ լաց են ըլում՝ զայրացաւ և ասաց . „ո՞ւր եղիք Ղ ազարտ“ . տարան յոյց տւին դերեզմանը : Յիսուս հրամայեց վեր առնել դերեզմանի քարը , և բարձր ձայնով ասաց՝ „Ղ ազարտ , արի՛ , եկ արտաքս“ : Մեռեալը խոյն պատանքով վեր կացաւ կանգնեցաւ . և Յիսուս հրամայեց՝ որ

պատանքը յետ աննն: Էս տեսնելով շատերը հա-
ւատային Յիսուսին: Մէկ քանիսն էլ գնացին
պատմեցին Փարիսեցւոց, նրանք էլ քահանայապետ-
ներն հետ խորհուրդ արին, որ Յիսուսին սպանեն:
Յիսուս էս բանը լսելով՝ գնաց Եփրայիմ՝ գեղը:

Յիսուսի առաւելախօսութիւնները:

Մերմայանկ աստիք:

Երբոր մէկ սերմնացան (երկրագործ) ասաց,
սերմն էր ցանում: սերմերէց որը ընկաւ ճանապարհ-
հին՝ սոնակոխ էրաւ, և թռչուններն կերան. որը
սպառած (քարոտ) տեղ ընկաւ՝ արմատ չը բռնեց,
չը բացաւ. որը փոց մէջ ընկաւ՝ խիլլուեցաւ. և
որը փախուկ հողի մէջ ընկաւ՝ պատու աւաւ,
մէկի տեղ երեսուն՝ վաթսան և հարիւր:

Յետոյ մեկնեց Յիսուս էս առակը պատէս.
,, սերմերն ասաց, Աստու ըանեերն են. ցանած
հողը կամ գետինը մարդուս սիրտն է. անհաւատ,
թերահաւատ, աշխարհասէր և փառասէր մարդոց
սիրտերը Աստու ըաները չ'են կարող պինդ պա-
հել և բարեգործութիւն գործել: բաց բարի և
ճիւղեւանող սիրտ ունեցողը՝ ուրախութիւն լսելով
Աստու պատկերանքները, աւատ աւատ բարե-
գործութեան պատ գներ են տալիս համբերութիւն:
(Ղուկ. ր. 4. 8):

Սամարացոց աստիք:

Մէկ մարդ Երուսաղէմեց գնում էր Երեթով:
Ճանապարհին ընկաւ աւազակաց ձեռքը, աւազակ-
ները վիրաւորեցին նրան և կտամեա թողին ճանա-
պարհին: Էն տեղից անց կացաւ մէկ քահանայ և
զանց արաւ. եկաւ յետոյ մէկ Ղևտացի՝ նա էլ
զանց արաւ. սրանցից յետոյ եկաւ մէկ Սամարացի
և խնամք տարաւ վիրաւորած մարդուն, կապեց
վեքերը, (կտրտած տեղերքը), գրաւ ձիւս փոց, և
տարաւ հասցրուց մէկ պանդոկ (գուքան), պանդո-
կապեաին երկու դահեկան տուաւ, որ հոգս տանի
նրա համար. և եթէ աւելի ծախս անեա՝ կրկին
յիտ գալուցս կը հատուցանեմ: (Ղուկ. Ժ. 24—35):

Էս առակը պատմելով Յիսուս կամեցաւ
հասկայնել թէ, մարդ պարտական է մարդասէր
լինել և ցաւակցարար օգնել ընկերին. և ո՛չ
ոչն անդուժ քահանայի կամ Ղևտացւոց պէս:
Եւ թէ՛ ով որ կարոց բարի առնել ընկերին, և
չ'անի, պարտաւոր կըմնոց Աստու և մարդու առջը:

Հարիւր ոչխարաց աստիք:

Օլտ^ժրդ թուի ձեզ, ասաց Յն՝ իր աշա-
կերտացը, եթէ մէկ մարդ հարիւր ոչխար ունենոց,
և էն ոչխարներէց մէկը կորչի, չէ՞ որ ինձուսն ու ինձ
կըթողնի անուպատումը և կ'երթայ կրօնտնի մէկ
հատ կորածը. և երբ որ կըզանի, յոցանի է թէ՛

տառեւ ուրախ կրնի էն մէկի վրայ՝ քան թէ ինտուենիների վրայ: (Սատ. ԺԸ. 12—13): Ամա- նայէս և կորուսեալ զբառին: Առակի միտքը էս է թէ՛ Յիսուս աշխարհք եկաւ մոլորեալ և կորած մարդոց զարձնելու համար. և թէ՛ հօր այ կամքն էն է, որ մարդկեբանցից մէկն էլ չըկորչի:

Գնահատի սրբոց աստուծո:

Մէկ մարդ ասաց, երկու որդի ունէր. փոքր որդին առաւ հօրից իր ժառանգութեան բաժինը, և գնաց հետի աշխարհ, և հնաեղ անառակ կեանք վարելով՝ վատնեց (փչացրուց) բոլոր ունե- ջքածը, հնախն որ վերջը մէկ մարդու մօտ խողարած դատաւ, և այնպէս ողորմելի վիճակ ընկաւ՝ որ մինչև անդամ խողերի կերակրին էլ կարօտ էր մնայել: Վերջը մտածեց թէ հօրս տանը քանի՞ փարձկաններ կան. կ'երթամ, կ'աղաչեմ՝ որ ինձ էլ ընդունի իրբն մէկը փարձկաններից: Երբոր տեսաւ հայրը, որդւն զէմ՝ եկաւ, և փաթթեցաւ իջից: Արդին ամաչելով մեղաց ասաց՝ ոչ ևս եմ արժանի կոչիլ որդի քո. այլ արն զիս իրբն զմի՛ ՚ի փարձ- կանաց քոց: Հօր դուժը շարժեցաւ, ազնիւ շրքեր հրամայեցի հաղցեան, պարարակ (չաղ) եզր մորթել տաւ՝ և մեծ ուրախութիւն արաւ կորած որդին գտնելու համար: Ինչ ժամանակը մեծ որդին, որ աղարկեալն էր, եկաւ տեսաւ ուրախութեանն հանդէսը, և սկսաւ արանջալ հօր վրայ, և ասաց.

„այսքան ժամանակ է քեզ հնազանդութեամբ ծառայում եմ, ինձ մէկ ուլ էլ չըտուիր, որ ես էլ իմ բարեկամաց հետ մէկ օր ուրախութիւն էի տրել. բայց այդ որդիդ, որ քու ստացածքը անառակութեամբ վատնեց՝ պարարտ եզր մորթել տուիր“: Հայրը պատասխան տաւ „ո՛րդեակ, դու հանապաղ ընդիս ես, և որ ինչ իմ՝ է քո է, բայց սո՛ մեռեալ էր և եկաց, կորուսեալ էր և դտաւ. վանն որոյ և պարտ է ուրախանալ“: (Ղուկ՝. ԺԵ. 11—30): Կամի ասել թէ՛ Մ. Թ. ո՛չ կամի զմահ մեղաւորի, այլ զգառնալ նորա և զկեալ:

Տեսիլն աստուծո:

Մէկ մեծատուն ունէր տնտես, որոյ անհա- շատարմութիւնը լսելով՝ կամեցաւ հանել նրան տնտեսութեան պաշտօնից: Տեսիլք էս որ լսեց՝ շուտով կանչեց մեծատան պարտականներին և ասաց՝ քանի՞ ինչ պարտիք իմ տիրոջս. մինն ասաց՝ հա- ըլիւք քու ցորենոց, զըլիւ շուտով ուժտուն. միւ- սին ասաց՝ դու ի՞նչ քան ես պարտ. ուժտուն լիար ձէթ, զըլիւ շուտով վաթտուն. և էսպէս պակսեցրուց մին մին մասը: Տէրը երբոր լսեց իրսա գոյեց անիրաւութեան անտեսին: (Ղուկ. ԺԳ. 1—8): Այս առակով սովորեցնում է թէ՛ մեկն էլ փողով և կամ սղորմութիւնով պէտք է աղքատներին շահենք. և թէ՛ չէ՛ կորելի Աստուծո ծառայել և մամնոցի:

Մեծատուն և Ղազարոսի ստույգը:

Մեկ մեծատուն ազնիւ շորերով զարդարած՝ սակն օր աւատա առատ ուտում՝ խմում էր և ուրախութեան մեջ էր: Նրա դռան մօտ էլ ընկած էր մեկ աղքատ, անունը Ղազարոս: այնչափ ուղարմելի, որ նրա սեղանի վերանքին էլ կարօտ էր. և շնորհ գալիս լիզում էին նրա վերքերը: Մեռան երկուան էլ, մեծատունը դնաց դժոխքը, Ղազարոսը դնաց Աբրահամու գողը. մեծատունը երբ բարձրացրուց աչքերը, տեսաւ Ղազարոսին Աբրահամու գողումը նստած արքայութեան մեջ. և սկսաւ աղաղակել՝ «Տայր Աբրահամ, ողորմիր ինձ, ուղարկի՛ր Ղազարոսին՝ որ էր մատի ծայրը ջրով թաց անի և իմ պոպակեալ (սրած) լիզուն զփայնի»: Պատասխան տաւ Աբրահամը՝ «մարի՛դ բն՛ր քո կենաց վայելութիւններդ և Ղազարոսի շորչարանքը»: Ելի աղաղակից մեծատունը՝ «աղաչում եմ քեզ Տայր, գոնէ ուղարկի՛ր զքան իմ հօրս տունը, որ իմ եղբարցս իմաց տայ, չբնի՛ թէ նորա էլ էս տանջանաց տեղը գան»: Պատասխան տաւ Աբրահամը՝ «ունին նրանք Մովսիսի և միւս մարդարեկից դրեանքը, թո՛ղ կարդան և հասկանան»: Այլ, ասաց մեծատունը, մինչև որ մեռնի՛նք իցի մեկը չըգնայ և չըքարոզի նրանց, նորա չեն հաւատոյ: Աբրահամը ասաց՝ եթէ նորա մարդարեկից գրածներին չե՛ն լի, յայտնի՛ է որ եթէ մեռնի՛նք էլ մեկը դնաց՝ նրան էլ չեն

լի: Յետև այս առակով սովորացուց թէ՛ մարդս կը յոյսը բողբոջին էս աշխարհիս մարմնաւոր սպրուստից կամ վայելութեանց և փառաց վրաց չըպէտք է դնի, սլառձառ որ էս աշխարհիս մեծութիւնը և փառքը սուտ է և անցաւոր:

Ղազարոսի ստույգը:

Մեկ քաղաքումը մեկ դատաւոր կար, որ ոչ Աստուծոց երկիւղ ունէր, և ոչ մարդուց ամօթ: Մեկ այրի կին ամէն օր գալիս էր նրա մօտ, և աղաչում էր որ նրա դատաստանը կտրի: Ղատաւորը երկար միջոց չէր լսում նրան. քայց կինը այնքան գնաց եկաւ և աղաչեց՝ որ դատաւորը ձանձրանալով ինքն իրան ասաց իր մտքումը. «Թեպէտ Աստուծոց երկիւղ չունիմ, և ոչ մարդուց ամօթ. գոնէ ինձ էս քան ձանձրացնելու և էս չափ թախանձանաց համար՝ կտրեմ՝ սրա դատաստանը, որ սրա ձեռքից ազատեմ: (զուկ. ժբ. 1—5): Այս առակը ասելով՝ սովորացրուց թէ՛ հարկաւոր է մեզ ամէն ժամանակ աղօթք անել, որ Աստուած մեր անդաւար աղաչանացը լսելով՝ ողորմի մեզ:

Փարիսեցիացի և Սաւուաւորի ստույգը:

Փարիսեցին և մարտաւորը մօտն տաւալը: Փարիսեցին սկսաւ աղօթք անել սրբուհիս, Ա՛ճ իմ,

Հնորհակալ եմ՝ քեզանից, որ չ'եմ անկրաւ և յափշտակող միւս մարդոց կամ այս մաքսաւորի պէս . այլ պահում եմ երկիցս շաբաթումը, և իմ ընչիցս տալիս եմ աղքատաց տասանորդը: Բայց մաքսաւորը իրա մեղքը զգարով՝ գլուխը կորացրած, կուրծքը ծեծելով ասում էր. « Լ'ժ' քաւեմ զիս զմեղաւորս »: Մեղաւորը սրդարացած դուս եկաւ տաճարից, բայց սրդարը իրա ամբարտաւանութիւնով մեղաւոր համարեցաւ առաջի Լ'ստուծոյ: (Ղուկ. Ժը. 9—14):

Լ'յոպէս էլ ամէն մեղաւոր, եթէ խոնարհ սրտիւ մեղաց գայ, և Լ'ստանից թողութիւն ինկրի, Լ'ժ կրնի ինքն նրան . իսկ սրդարը եթէ ամբարտաւանութեամբ պարծենայ՝ կըլատապարտուի:

Քանիտարաշահ թառայից և անարտաբանոց թառայի
 տառայի:

Մէկ աղնուական, երբ որ հեռու երկիր պիտի դնար, կանչեց իրա ծառայից, և ամէն մէկին ջուկ ջուկ փող բաժանեց: Մէկին աւաւ հինգ քանիքար, միւսին՝ երկու, և երրորդին էլ՝ մէկ . և հրամայեց որ շահեցնեն մինչև իրա վերադառնալը: Երբոր վերադարձաւ՝ կանչեց ծառայից՝ և կամեցաւ իմանալ, թէ՛ ո՞վ որքան է շահեցրել: Հինգ քանիքար ստացողը՝ հինգ էլ շահ բերաւ . երկու ստացողը՝ երկու էլ շահ . և երկուսին էլ դովեց, և կարկեց մէկին հինգ քաղաքի վրայ իշխան, և

միւսին՝ երկու քաղաքի վրայ: Իսկ երրորդը՝ որ մին քանիքար էր ստացել, յետ բերաւ քանիքարը՝ և ասաց. « Տէր, զիտէի որ դու խիստ մարդ ես, տարաց թաղեցի քու աւած փողը գեանի տակ՝ որ չըկորցնեմ, և այժմ՝ բերի . սու քու աւածդ քեզ »: Երբ տէրը լսեց էս բանը՝ բարկացաւ . . « ծառայ չար և վատ ասաց, եթէ զիտէիր որ խիստ մարդ եմ, ինչի՞ համար իմ աւած քանիքարը սեղանաւորաց (զառապններին) չըտուիր, որ ես այժմ տոկոսեօք (շահով) պահանջեի »: Եւ ասաց և դուս գձել աւաւ նրան, և փողը վեր առաւ նրա ձեռքից՝ աւաւ նրան, որ ունէր տասն քանիքար: (Մատ. իե. 14—28): Եւ առակը ասելով՝ խնայ աւաւ Յս, թէ՛ Լ'ժ սրդար դատող է, և կամենում է, որ ամէն մարդ իր ստացած շնորհքը աշխատասիրութեամբ աճեցնի . և չ'աճեցնողն քանիքարաթաղուցի պէս կըլնի պատժի արժանի:

Թաղաւորի սրբոց հարսանիսց տառայի:

Մէկ թաղաւոր իր որդուն հարսանիք սրաւ, և ուղարկեց ծառաներին՝ որ իր բարեկամներին հրաւիրեն, բայց բարեկամները ամէն մէկը մի մե պատճառ տալով՝ չըգնացին . ոմանք էլ ծառաներին բռնեցին ու սպանեցին: Եւ լսելով թաղաւորը զինուորներ ուղարկեց՝ կոտորել աւաւ ամէնքին, և նրանց քաղաքը այրեց: Յետոյ փողոյնից անց ու դարձ անողներին ներս կանչել աւաւ,

որանցից մէկն տեսաւ, որ հարսանեաց շոր չ'ուէէր հազին „ը'նկեր, ասաց նրան, եթէ հարսանեաց շոր չ'ուէէիր՝ ինչի՞ մտար էս տեղ“: Նա պատան- ձեւեցաւ և չըկարաց պատասխան տալ: Ասան որց հրամայեց թաղաւորը՝ որ նրա ձեռքերը և ոտերը կտպեն և դուս դձեն: (Մատ. իբ. 2—13):

Ըյս առակը ասելով՝ Յս հասկացրուց թէ՛ Հրէայք իրան անարգելով՝ պատժի արժանի են. և թէ Մատոռ արքայութեան մէջ, միայն բարեգոր- ծութեամբ զարդարւած հոգին կարող է տեղ ու- նենալ:

Տասն կուսանաց առակը:

Տասն կուսանք կային՝ հինգն յիմար, և հինգն խնաստուն: Սրանք վաւած լրպտերները ձեռքերին բռնած՝ փեսայի և հարսի առաջ դուս եկան: Խնաստունները ուրիշ ամանով էլ ձէթ ունէին վեր առած իրանց հետ, բայց յիմարները ոչ: Փեսայի գտն ուշացաւ, և ամէնքը քուն մտան (քնեցին): Կէս զիշերին յանկարծ ձէն եկաւ „արի՛ք (վի՛ր կայէք), ահա՛ փեսայն գաց“: Արք կայան ամէնքը, պատրաստելին իրանց լրպտերները (Փա- նարը): Բայց յիմարները անպատրաստ լինելով՝ լրպտերները հանդուրձեցին: Խնաստուններից իւր ուղեցին, բայց նոքա չըուին ասելով՝ „դուցէ՛ մեզ էլ բաւական չըլինի. գնացէ՛ք գնացէ՛ք (տոէ՛ք) վաճառողներից“: Վնային յիմարները, փեսայն և կաւ և խնաստունները որովհետեւ պատրաստ էին՝

մտան փեսայի հետ հարսանիքը, և փակեցաւ դուռը: Յետոյ եկան յիմարները, և սկսան դրօշ պղաչել փեսային, որ դուռը բաց անի. բայց նա չըբաց արաւ ասելով՝ „ո՛չ գիտեմ՝ զձեզ“: (Մատ. իբ. 1—12): Յս այս առակը ասելով՝ յայտնեց թէ՛ մենք պէտք է մեր հողաց փրկուէ համար միշտ հողանք, և օրէց օր չըդձենք, և միշտ արթուն և պատրաստ լինինք խնաստուն կուսանաց պէս, որ անմահ Փեսայի առագաստից (Քրիստի ար- քայութեանից) չըզրկուինք:

Յիսուսի Թշնամիքը:

Յիսուս Տէրն մեր զարմանալի էր թուում ամե- նին, և շատ ժողովուրդ էր գնում նրա հետ մինչև անապատ տեղերք էլ, և չէ՛ թէ միայն Հրէայք, այլ և հեթանոսք էլ փափագում էին տեսնել և լսել նրա քարոզութիւնը: Ղապիւնները և փարիսե- ցիք նրա վրա նախանձում էին, պատճառն որ համարձակ յանդիմանում էր նրանց վատութիւնը: Ղապիւնները հրէեց վարդապետները կի՛մ կարգապողներն էին: Յս նրանց տղիտութիւնը և թերահաւատելը յայտնում էր միշտ: Փարիսեցիք դրօշից ցոյց էին տալիս թէ՛ իրանք լաւ օրէնք պահող են, քան ուրիշը. բայց մեծ մտար կեղծաւորք էին, հիարտ, ազատ. դրօշից ջերմեռանդ ձեւցելով՝ խորում՝

էին ժողովրդին: Եւր ատելի էլաւ քահանայատիտ-
ներին և նրանց լշտաններին էլ, պատճառն որ Ես
ասում էր, Թէ Երուսաղէմ՝ քաղաքը և տաճարը
պիտի կործանուի: Արքայէս մարմնասէր Հրէայք
չ'էին կարանում հաւատալ՝ Թէ նա ինքն է Սե-
սիացն. տեսներով որ Ես այնչափ աղքատ է՝ խո-
նարհ և հեղ: Ատում էին նրա վարդապետուիւր՝
որ քարոզում էր արհամարհել հարստութիւնը,
հեշտութիւնը և աշխարհքիս ամէն բարիքը, և
ասում էր Թէ՛ ով որ ուզում է իրան հեռակիլ,
պիտի վի՛ր առնի խաչը, և յետ կենաց ամէն բանից,
և իր անձն էլ ուրանայ:

Յիսուսի Թշնամիքը նախատում էին, և ու-
զում էին քարկոծել նրան. և վերջապէս իրանց
մէջ խօսք կապեցին որ սպանեն: Արանք խելքից
հանեցին Եսի աշակերտներից մէկին՝ անունը
Յուդայ Խակարիտացի, որ խոստացաւ մատնել
Յիսուսին նրանց ձեռքը և բեւտուն արծաթի համար:

Հարտեր:

Եսին հետևողներ էլա՞ն Թէ ո՛չ: Յիսուս
Թշնամի ունէ՞ր Թէ ո՛չ: Ինչի՞ համար: Արո՞նք
էին նրա մեծ Թշնամիքը: Ի՞նչ մարդիկ էին հղ-
ղ պիւրները: Իսկ վարիսեցի՞ք: Ո՞վ էր Եսի
մատնիչը:

Յիսուսի չարչարանքը:

Հրէից պատէքին, այսինքն զաակի օրերին, Եսի
Թշնամիքը խօսք կապեցին իրարու մէջ, որ նրան
բռնեն և սպանեն: Հինգշաբթի երեկոյն Ես
իրիկնահացը աշակերտաց հետ կերաւ. և երբոր
ուտում էին, առաւ Ես հացը, օրհնեց, կտրեց
և բաժնեց ասելով՝ առէք կերէք, այս է իմ մար-
միւնը, որ ձեզ համար պիտի բաշխուի: Յետոյ առաւ
գինին Թասով, օրհնեց և առաւ նրանց ասելով՝
արեէք (խմեցէք) ամէնքդ սրանից, այս է իմ արիւնս
նոր ուխտի (խոստմունքիս), որ պէտք է Թափուի ձեզ
համար. էս արեք իմ յիշատակի համար: Յետոյ գնաց
ձիթենեաց լեւոսը պարտէզի մէջ, ուր որ շատ անգամ
գնում էր և աղօթք էր անում: Ի՞նչ տեղ աղաչեց իր
հօրը, որ չարչարանքից ազատի իրան. բայց ասում
էր, ո՛չ Թէ ինչպէս իմ կամքս է, այլ քու կամքդ
լինի: Ի՞նչ ժամանակը Յուդա մատնիչը բերաւ իր
հետ Պիղատոսի զինւորներին, բռնեցին Յիսուսին
և տարան Վայիափայ քահանայապետի տուն. և
հետեղ սուս վկայութիւլ դատապարտեցին Եսին, և
վճուեցին որ մեռնի: Բոլոր աշակերտները Թողին
Եսին և վախան. և Պիտրոսն էլ ուրացաւ երեք
անգամ, ինչպէս Ես առաջուց ասել էր:

Վայիափայի տնից տարան Պիղատոսի Պոնտաց-
ւոյ մօտ, որ Հռօմիկեցւոց իշխանութեան տակ

կառավարում էր Հրեաստան . շատ հեռուեց Յսին ազատել, տեսնելով նրա անմեղութիւնը : Ահրջը ծածկել տւաւ, և զինուորները փուշէ պսակ դրին նրա գլխին, ծաղը անելու համար Յսի ասածը, թէ թագաւոր եմ Հրեկց :

Հարցեր :

Յս ո՞ր ժամանակ մեռաւ : Ի՞նչ միջոցին ի՞նչ արաւ Յս : Սեղանից յետոյ ի՞նչ արաւ : Ի՞նչ ժամանակ Յուդէն ի՞նչ արաւ : Առաքեալները ի՞նչ արին : Յետոյ ու՞ր տարան Յսին : Ի՞նչ տեղ ի՞նչ արին Յսին :

Դաս Թ.

Յիսուսի մահը :

Պիղատոս վերջապէս դատաւարտեց Յսին որ մեռնի, և խաչը ուսի վրայ դնել տալով՝ ուղարկեց Գողգոթա ասացեալ լեռուը, հն տեղ խաչեցաւ Յս երկու աւազակաց մէջ : Խաչը չարչարանքների մէջ հն վատահամբաւ պատիժն էր, որ հն ժամանակը աւազակներին և մեծամեծ մեղք ունեցողներին նրանով էին պատժում : Յս մնաց խաչի վրայ սցիքան ժամանակ, մինչև որ ամէն մարգարէութիւնները կատարեցան :

Մահան ժամանակը արեգակը խաւարեցաւ, երկիրը շարժեցաւ, գերեզմանները բացեցան, և մեռելները յարութիւն աւան : Օրը ուրբաթ էր

և զատիկ : Էն օրը՝ որ զոհ էին մատուցանում դառը՝ օրինակ էր Յսի : Յսի մահը ճշմարիտ պատարագ էլաւ, պատձառն որ մէկ էլ Տին օրէնքի մատարները միայն օրինակ էին էս ճշմարիտ պատարագին : Յս այսպէս մեռնելով՝ կատարելապէս վճարեց Աստուծոյ արդարութիւնը՝ ամէն մարդու մեղաց համար : Ահմեղն Յս վճարեց մեղաւորաց տեղը, իր արիւնով ազատեց սատանայի գերութիւնից, և իր մահւամբը յաւիտենական կենաց ճանապարհը բաց արաւ :

Հարցեր :

Ի՞նչպէս մեռաւ Քս : Ի՞նչ կերպ չարչարանք էր խաչը : Յսի մահւան ժամանակը ի՞նչ պատահեցաւ : Ինչի՞նչ էն ժամանակը մեռաւ Յս, երբ որ դառներ էին մատաղ սնում : Ի՞նչպէս նրա մահը պատարագ էլաւ : Ինչի՞նչ ենք ասում, թէ Յս իր արիւնովը մեղ ազատեց : Ինչի՞նչ ենք ասում, թէ ջնջեց մահը :

Դաս Ժ.

Յիսուսի յարութիւնը և հասկարձումը :

Յսի մեռնելուց յետոյ մարմնը օժեցին Յովսէփ և Նիկողիմոս և դրին նոր գերեզմանի մէջ . նրա թշնամիքը պահապաններ դրին գերեզմանի վրայ, պատձառ որ դիպէին թէ՛ Յս տեղ է, որ

յարութիւն պիտի առնեմ: Բայց երբորդ օրը՝ որ կերպիէ էր, Յս փառաւորացես յարութիւն առաւ իր զերեզմանից, և պահապանները մեռելի պէս ընկած մնային:

Առաքեալք առաջ չըկարացին հաւատալ թէ՛ Յս յարութիւն է առել, մինչև որ աչքով տեսան, և հետը կերակուր կերան: Բառասուն օրաց մեջ շատ անգամ՝ երեւեցաւ նրանց, և սովորացրուց թէ՛ ի՞նչ պէտք է անեն. և հրամայեց որ զնանք քարոզեն աւետարանը ամէն ազգաց, և մկրտեն Մհոռն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ: Իշխանութիւն տուաւ որ արձակեն մեղքերից, և խոստացաւ էլ նրանց հետ ըլելու մինչև աշխարհ. քիս վերջը:

Բառասներորդ օրը վեր առաւ Յիսուս իր աշակերտացը և տարաւ նրանց ձիթենեաց լեռաք, ուր օրհնեց նրանց, և խոստացաւ միսթարիչ սուրբ Հոգին ուղարկել, և նրանց առջևը համբարձաւ երկինքը, և ամենակարող Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ, և էլի պիտի գոյ դատաստան անելու կենդանեաց և մեռելոց:

Հարցեր:

Քս որ մեռաւ՝ մարմինն ի՞նչ արին: Ո՞ր օրը յարեաւ Քս: Առաջ ո՞ւմ՝ երեւեցաւ: Ո՞րչափ ժամանակ մնաց երկրի վրայ յարութիւն առնելուց յետոյ: Քս ի՞նչ հրամայեց նրանց: Առաքելոց ի՞նչ իշխանութիւն տուաւ: Ի՞նչպէս համբարձաւ երկինքը: Քս էլի պիտի գա՞յ աշխրհք:

Դաս ԺԷ:

Հոգւոյն սրբոյ դարուստը:

Սատկից յետոյ յիսներորդ օրը Հրէայք մեծ տօն էին կատարում, անուրը Պենտեկոստէ օրէնքներէ յիշատակ, որ օրը Ա՛ծ նրանց տուաւ: Եւ էն օրն էլ որ Յսի յարութեան յիսներորդ օրն էր. երբոր բոլոր աշակերտք միասին ժողոված էին, յանկարծ երկինքից քամու պէս մէկ ձայն եկաւ՝ և տան մեջ լքցեցաւ, և կրակի լեզուք երեւեցան, և նստան աշակերտաց վրայ: Ի՛ն ժամանակը ամէնքը լքցան Հոգւով սրբով, և սխան զանազան լեզուներ խօսիլ. էս նշանակում էր թէ նրանք աւետարանը պիտի քարոզեն ամենայն ազգաց:

Հրէայք շատ զարմացան, և սուրբն Պետրոս սխաւ հասկացնել նրանց էս հրաշքի պատճառը՝ մեկնելով մարդարէութիւնները, և ասաց՝ որ Յս խաչելուց յետոյ յարութիւն առաւ, և հիմնց ուղարկեց Հոգին սուրբ՝ ինչպէս որ խոստացել էր, և թէ ինքն Քս Ա՛ծ է՝ իրանք էլ չեն կարոյ փրկուիլ, մինչև որ Քսին չըհաւատան և չ'ապաշխարեն: Ի՛ս խօսքերովն Պետրոսի՝ երեք հազար հոգի հաւատացին, և մկրտեցան:

Առաքեալք և նրանք, որոնց վրայ Հոգին սուրբ վեր եկաւ, բոլորովին փոխեցան, միաբերը լուսաւորեցան սուրբ գիւրը խմնալու, հասկացան որ ամէն մարդ մեղաւոր է՝ և կտրու այ հոտը. քին,

և չի կարող ընդունել էլ շորհքը, մինչև որ չըջաւատայ Քնին, և թէ Յսի թողաւորութիւնը հոգեոր է: Եւ ժամանակը վաւերացան Միացին սիրով, և էն սիրովը քայքայցաւ նրանց համար Աստուծոյ պատկերանքները պահելը, և մէկ անյայտ թեմէն ուժ աւին ճշմարտութեան վկայ լինելու:

Հարցեր:

Ի՞նչ տօն է Հրէից Պենտեկոստէն (յեսներորդ): Եւ որք ի՞նչ էլաւ առաքելոց: Հոգին սուրբ ի՞նչ արաւ նրանց: Հոգին սուրբ որ վեր եկաւ նրանց վրայ, նրանք էլի ինչ շորհք աւին: Ի՞նչ էր նշանակում էդ շորհքը: Պետրոս առաքեալը ի՞նչ խօսեցաւ: Քնին՞ հոգի հաւատային: Ինչի՞ համար Հոգին սուրբ Պենտեկոստէն օրը եկաւ:

Դաս ԺԲ.

Հի թանոսաց կոչումն:

Եւստ Հրէացի ընդունեցին քրիստոնէական հաւատքը, բայց աւելի շատն էլ չընդունեցին առաքելոց վարդապետութիւնը, և անգթութեամբ հաւածեցին նրանց: Սուրբ Ստեփաննոսին քարկոծեցին որ եօթը սարկաւազաց մէկն էր, որոնց առաքեալը կարգել էին՝ եկեղեցւոյն ծառայելու: Սա առաջին

մարտիրոսը էլաւ, այսինքն՝ Յսի վկայութեան համար մեռնող: Եւ ժամանակին հերձուածող Սամարացիք ընդունեցին Քնի հաւատքը, և մկրտեցան: Առաքեալք էլ ձեռքը դնում էին նրանց վրայ՝ որ հոգին սուրբ ընդունեն. և էն դրոշմի տարուհանակ էր: Հի թանոսներն էլ քիչ քիչ սկսան մանել սուրբ եկեղեցւոյ մէջ: Առաջինը էլաւ Հարութի մացեցի Սուսնիկոս հարկաւորաւոր, որ առաջուց էլ Մի էր ճանաչում, և միշտ աղօթք էր անում, և շատ ողորմութիւն էր տալիս:

Մի հրէշտակ ուղարկեց նրա մօտ, որ Պետրոս առաքելին դանի, և Պետրոս առաքելին էլ Մի ինքն տեսիլքով յայնմ էլ էր որ առանց խորութեան գնաց նրա տուն, ինչպէս էլ որ կատարեցաւ: Երբոր եկաւ սկսաւ խօսիլ, էն ժամանակը Սուսնիկոս և ամէնքը որոնք նրա տանը ժողոված էին, Հոգևով սրբով լքցեցան, և շորհք աւին լեզուներ խօսելու: Սուրբ Պետրոս էլ շուտով մկրտեց: Եւ ժամանակը յայտնի էլաւ հի թանոսաց կոչման խորհուրդը, որ Մի իր բարութքը հրաւիրում է դէպ ի հաւատքը և Յսի Քնի շորհքը, հաւասար Հրէից, և նրանք Աստուծոյ երեսից ընկած Հրէից տեղը բռնեցին:

Յս երկինքը համբաւեալուց յետոյ՝ իրան աշակերտ ընտրեց Պողոս առաքելոյն, որ հի թանոսաց քարոզիչ լինի, և նրանով տան երեք էլան առաքեալք:

Հարցեր:

Ո՞ր է առաջին մարտիրոսը: Ի՞նչ է նշա-

հակամբ քառս մարտիրոս : Հրեկոյ ազգեց ա՞րք
առաջ ընդունեց աւետարանը : Հիմնադրանքեց
ա՞րքն էր առաջինը :

Դաս ԺԳ.

Սուրբ Եկեղեցւոյ հաստատութիւնը :

Առաքեալք գնացին բոլոր աշխարհք, որ ամեն
ազգին սովորցնեն ճշմարիտ հաւատքը, ինչպէս որ
Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս հրամայել էր նրանց :
Առաքեալք ամեն տեղ եկեղեցի հաստատելով՝
կարդում էին եսոս, քահանայք և սարկաւազներ, որոց
կառավարին հաւատացեալ ժողովրդին : Եկեղեցին
Քրիստոսի հաստատեցաւ առաջ Աբուսաղէմ,
յետոյ Սուսըխա, Բնտոք և ուրիշ շատ քաղաք-
ներումը :

Հարե՛ք :

Առաքեալք ա՞րք գնացին Քրիստոսի համ-
բանալուց յետոյ : Ինչի՞ համար : Ո՞վ էր հրա-
մայել : Առաքեալք ի՞նչ արին, և ո՞վքեր
կարգեցին կառավարիչներ : Ո՞ր քաղաքներումը
առաջ հաստատեցաւ Քրիստոսի եկեղեցին :

Հայոց եկեղեցւոյ համառօտ պատմութիւն :

Քրիստոսի 32 թւեց մինչև 430

Հայոց եկեղեցին հիմնեցաւ Քրիստոսի ա-
ռաջին դարումը՝ նրա երեք աշակերտաց ձեռքովը և
առաջինը՝ Թադէոսի, որ Քրիստոսի խոստմուն-
քովը նրա համբաւնալուց յետոյ, եկաւ փոքր
Հայաստան Եդեսիա քաղաքը մեր Հայոց Աբգար
Թագաւորի մօտ, և քրիստոնէական հաւատով լու-
սաւորեց Թագաւորին և ժողովրդին, քարոզեց մեծ
և փոքր հայաստանումը՝ և հովուեց Հայոց եկե-
ղեցին 18 տարի (32—49) : Երկրորդ՝ Քարգողիմոսի,
որ նմանապէս եկաւ Հայաստան և 4 տարի քարո-
զելով աւելի հաստատեց Հայոց եկեղեցին Քրիս-
տոնէական հաւատքի մէջ : Երրորդ՝ Յուդայի Յա-
կոբեան կաթողիկեաց թղթի գրողն, որ սովորա-
ցելով հոյսատանի զմնազան քաղաքներումը, յետոյ
նահատակեցաւ Հայոց Որմի քաղաքումը : Մեր
եկեղեցին էս առաքեալների ձեռքով հիմնարկելով,
աւելի ևս տարածեցին և պայծառացրին սրանց ա-
շակերտները : զոր օրինակ, Ադդէ եսոսը Եդեսիա
քաղաքումը : Օսրարիա եսոսը Շուսարան դա-
ւառումը : Թէոփիլոս եսոսը Սեբաստիոսումը : Եղիշէ
առաքեալը Գաշտ գաւառումը : Եւուսաթէոս
առաքեալը Սիւնեաց նահանգումը : Սուսի և Քա-
րբլաս եպիսկոպոսները Գողթան գաւառումը, և

ուրիշ շատերը, որոնց մեկ մեկու յիսունն յաճորդեցին և ուրիշ եպիսկոպոսներ և առաջնորդներ հայաստանի զանազան կողմներումը երկրորդ և երրորդ դարերին, մինչև չորրորդ դարու սկիզբին՝ սուրբ Գրիգոր Լուսինաց որդին, Պարթևի ազգից լուսաւորեց բոլոր մեր ազգը, 302 թւին, մերտեց մեր Թագաւոր Տրդատին՝ և նրա հետ բոլոր ժողովրդին, և ողջ ազգը և Հայոց Թագաւորութիւնը՝ դարձրուց զէդ ՚ի քրիստոնէական ճմարեա հաւանքը, առաջնորդ և եկեղեցւոց գլխաւոր կարգեցաւ և կառավարեց 30 տարի (302—332)։ Արան յաճորդեցին անթիւ հովիւներ ամէն դարերումս։ Արիստակէս լուսաւորչի փոքր որդին, իր հօրեց (եպիսկոպոս ձեռնադրեցաւ, և ուղարկեցաւ Սելևոց անաջին ժողովո՝ 325 թւին, և բերաւ էն ժողովից սահմանները և կանոններ, և նստաւ կաթողիկոս 8 տարուց չափ (332—339)։ Գրիգոր լուսաւորչի մեծ որդին Սեբաստիանը, 16 տարի կաթողիկոսութիւն արաւ, (339—396), Երուսաղեմաց Ստեփան կաթողիկոսից առաւ կարգերը, և սուրբ խորհուրդներէ կանոնները, ձեւերը և եկեղեցւոց սոճները, և նրանցով զարգարեց Հայոց եկեղեցին։

Սուրբ Երսէն, լուսաւորչի թոռան թոռը, կաթողիկոս նստաւ 20 տարի (363—384)։ Առտանդնուպոլսոց ժողովումը գտնեցաւ, և նրա կանոններով պայծառացրուց մեր ազգը։ Սուրբ Սահակ Արքեպիսկոպոս որդին, կաթողիկոս նստաւ 51 տա-

րի (390—440), իր աշակերտաց ձեռքով ստացաւ Ափեսասի ժողովի վճիռները և կանոնները 431 թւին, և մուճեց Հայոց եկեղեցւոց մէջ. սրան պորձակից և օգնական էր սուրբ Սեպուով, որ Լսածու օգնութեամբը գտաւ կամ՝ հնարեց Հայոց լեզուի յատուկ գրերը 406 թւին. և Սահակ կաթողիկոսի և ուրիշ իրանց աշակերտաց հետ առաջ Լճաշունչ գրերը Թարգմանեց Գունաց լեզուից Հայ լեզու, (410—430), և յետոյ գանազան լեզուներեց Թարգմանեցին ուրիշ շատ գրեանք, որով մեր Հայոց եկեղեցին որպստացաւ ամէն բարեկարգութիւնով և ուղից հաւատով։

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Սահակ Արքեպիսկոպոս 51 տարի 51 51

Ա.Ե.Բ.

Մասն Ը.

4	4	բանու	բանու
5	6	հողադործու թիւով	հողադործու թիւնով
10	2	կարգադրել	կարգադրել
15	10	կին արմատի	կինարմատի
17	14	որդայն	որդայն
18	16	տեղաւորեց	տեղաւորեց
25	20	Մեռիւցն	Մեռիւցն

Մասն Թ.

1	15	կուին	կուսին
2	23	Հերովհէս	Հերովհէս
15	17	խոկոյն	խոկոյն
17	24	կրպուտի	կրպուտի
28	3	զըլն	զըլն
»	14	զնեւ	զնեւ
»	24	զխտէին	զխտէին
30	27	համբարձաւ	համբարձաւ

